

prilozi

Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub

Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog simpozija o Krunoslavu Stjepanu Draganoviću povodom 110. obljetnice rođenja i 30. obljetnice smrti održanog na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu od 8. do 10. studenog 2013. godine

Uredili Miroslav Akmadža i Darko Tomašević

*Katolički bogoslovni fakultet, HKD Napredak, Hrvatsko katoličko dobrotvorno društvo,
Glas Koncila, Sarajevo – Zagreb, 2014., 512 str.*

Knjigu *Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub* uz „Sadržaj“ i „Predgovor“ (koji potpisuje nadbiskup metropolit vrhbosanski kardinal Vinko Puljić) čine 22 rada: „Krunoslav Stjepan Draganović (1903. – 1983.)“ Franje Topića, „Arhivska ostavština prof. Krunoslava Draganovića“ Andrije Lukinovića, „Doprinos Krunoslava Draganovića hrvatskoj crkvenoj historiografiji do 1945. godine“ Milenka Krešića, „Okviri djelovanja prof. Krunoslava Draganovića u Italiji (1943. – 1963.) u svjetlu dostupnih arhivskih izvora i najnovijih publikacija“ Petra Vrankića, „Krunoslav Draganović – Hrvoje Bošnjanić, ‘Hrvati i Herceg Bosna‘“, „Povijesno-politički kontekst rasprave i odjeci u javnosti“ Zlatka Hasanbegovića, „‘Orientalni momenat’ Draganovićeve Bosne“ Ive Banca, „Draganović u pisanoj ostavštini Dominika Mandića“ Roberta Jolića, „Osvrt na znanstveno-istraživački rad profesora Krunoslava Draganovića“ Mije Ivureka, „Krunoslav Draganović i njegov odnos s Državnim tajništvom Svete Stolice u razdoblju 1943. – 1960.“ Milana Simčića, „Krunoslav Draganović i spašavanje hrvatskih izbjeglica nakon Drugog svjetskog rata“ Jure Krišta, „Draganovićeva skupljanja izvješća o stradanju Hrvata u Bleiburgu i na križnom putu“ Ante Jelića, „Doprinos Krunoslava Draganovića istraživanju komunističkih zločina“ Martine Grahek Ravančić, „Između mitova i činjenica: odnos Krunoslava Draganovića prema poglavniku Anti Paveliću, ustaškom pokretu i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj“ Marija Jareba, „Odnos Krunoslava Draganovića i Ivana Tomasa“ Domagoja Tomasa, „Krunoslav Draganović u emigrantskom časopisu *Hrvatska revija*“ Josipa Mihaljevića, „Krunoslav Draganović u svjetlu crkveno-državnih odnosa u komunističkoj Jugoslaviji“ Miroslava Akmadže, „Prilike u Jugoslaviji i u Hrvatskoj u vrijeme Draganovićeva povratka“ Zdenka Radelića,

„Društveno-političke prilike u Bosni i Hercegovini tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća“ Vere Katz, „Povratak Krunoslava Draganovića u domovinu prema pisanju onodobnog domaćeg i inozemnog tiska“ Josipa Dukića, „Draganovićevo djelovanje nakon prisilnog povratka iz emigracije (1968. – 1983.)“ Mate Zovkića, „Moji doživljaji s Draganovićem“ Hrvoja Jurkića i „Krunoslav Draganović. Bibliografija“ Milenka Krešića.

Iz 22 rada u knjizi *Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub* izdvojene su teme sa zajedničkim nazivnikom više autora, a odnose se na sljedeće: „sporazumne“ migracije u Hrvatskoj za vrijeme Drugog svjetskog rata, izvlačenje ljudi iz logora u Italiji za vrijeme Drugog svjetskog rata, Draganovićevo diplomatsko djelovanje u Italiji, reguliranje odnosa između Vatikana i SFRJ, burnu sudbinu dijela arhivskih dokumenata, interes obavještajnih službi za Draganovića i zajedničku suradnju.

Vezano za tematsku problematiku, a nastojeći objektivno sagledati Draganovićevo djelovanje u spletu okolnosti s popratnim interakcijama i implikacijama, izvršena je sistematizacija i selekcija podataka. Uz zbornik, pročitala sam nekoliko članaka i knjiga koji se odnose na Draganovićevo život i rad: „Kratak životopis: Krunoslav Stjepan Draganović“ (2009.) iz *Ljetopisa SKD-a Prosvjeta*, „Draganović o sebi“ dr. Ratka Perića (*Kolo* 3/1998.), *Ustaški James Bond* Borisa Rašete (2014.), *‘Slučaj’ Krunoslava Draganovića* Ive Sečkara (1993.), *Uzroci prekida diplomatskih odnosa između Vatikana i Jugoslavije 1952. godine* Miroslava Akmadže (2003.) te *Jugoslavija i Vatikan 1918. – 1992. godine* Radmile Radić (2014.). Posebna su tematika *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji* (1939.) i *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji* (1975.), gdje sam imenik broji 63 od 1166 stranica. Oba pregleda rasporeda biskupija i njihovog teritorijalnog obuhvata djelo su timova koje je u različitim okolnostima organizirao sam Draganović.

Krunoslav Stjepan Draganović (1903. – 1983.) rođen je u Brčkom. Otac Petar bio je iz sela Matići, Orašje. *Bezi su nam bili pravoslavni trgovci Tasovci u Bosanskom Šamcu, kasnije Slavanskom Brodu, s kojim su se moji stari dobro slagali. Kuća je bila kmetovska. Pred Prvi svjetski rat brojala je 32 člana. Po svom ocu ostao sam čvrsto vezan za rodbinu i za bosansko selo. Volio sam siromašnog seljaka-paćenika, naučio sam sve ratarske poslove i nastojao u svemu razumjeti njegove poteškoće i boli. Sudjelovao sam u radu oko pobijanja njegove zaostalosti i nepismenosti putem ‘Seljačke sloge’.* Majka Marija potječe iz ugledne ličke obitelji Franić iz Smiljana. Stric, prof. Dragutin, pisac je poznatog djela o Plitvičkim jezerima, a Filip je carski ruski general, nekadašnji guverner Port Artura. Otac je umro 1921. godine, tako da je sav teret odgoja i obrazovanja bio na majci. Pučku i dva razreda srednje škole završio je u Travniku. Veliku „realku“ završio je u Sarajevu 1922. godine. Izdvaja se njegova katolička i hrvatska usmjerenost. Kolege iz Trgovačke akademije bili su Rodoljub Čolaković i Josip Stanislav Čizinski (pseudonim Milan Gorkić, generalni sekretar KPJ prije Tita). Elektrotehniku i strojarstvo studirao je

na Politehnici u Beču. Prvi državni ispit položio je 1925. godine. Te godine primljen je u Bogoslovsko sjemenište. Studira na Visokoj filozofsko-teološkoj školi u Sarajevu. Dr. Ivan Šarić zaredio ga je za svećenika 1928. godine, a 1932. godine uputio ga je na specijalistički studij na Papinskom istočnom zavodu u Rimu, gdje je proučavao kršćanski istok i islam. Doktorira 1935. godine na temu „O nazadovanju katolika u Bosni i susjednim zemljama u 17. stoljeću“ s tezom o uzrocima masovnih prijelaza Hrvata, i ne samo Hrvata katolika, na pravoslavlje u istočnoj Hercegovini i Crnoj Gori. Izdvađa se da je dobro poznao njemački, talijanski, engleski, francuski, turski, španjolski, pa i elemente arapskog i perzijskog jezika. Nakon povratka iz Rima radi u Sarajevu kao kateheta, nadbiskupski tajnik 1936. godine, ravnatelj nadbiskupske kancelarije i predsjednik Duhovnog stola 1939. i 1940. godine. Navodi se da je sve župe u Bosni i Hercegovini barem jednom propješačio. Na Bogoslovni fakultet u Zagrebu dolazi 1940. godine kao docent, a od 1942. godine kao redovni profesor predaje crkvenu povijest. Bio je član Ravnateljstva Zavoda za kolonizaciju (naseljavanje hrvatskog stanovništva u Posavini, Slavoniji, Srijemu i istočnoj Bosni) te gotovo istodobno imenovan je za opunomoćenika NDH za povratak zarobljenih hrvatskih vojnika iz okupirane Srbije, Makedonije i Kosova te Hrvata činovnika i kolonista po Srbiji i Makedoniji (uz izdašnu pomoć tadašnjeg skopskog biskupa Smiljana Čekade i njegova tajnika Ivana Tomasa, kasnije urednika hrvatske sekcije Vatikanskog radija). Petar Vrankić izdvađa Njemačko-hrvatski sporazum od 4. lipnja 1941. godine prema kojem se u Hrvatsku trebalo useliti 160 000 Slovenaca iz Štajerske i iseliti isti broj Srba iz NDH u Srbiju. U NDH je ušlo 26 000 Slovenaca i 76 000 Hrvata iz Srbije i Vojvodine i iz krajeva koje su bili zaposjeli Talijani. Iz NDH je u Srbiju bilo iseljeno 118 000 Srba (prema talijansko-vatikanskim izvorima, radilo se o približno 200 000 Slovenaca i 200 000 Srba). Usto je na sjednici Biskupske konferencije od 19. studenoga 1941. godine Draganović s još četvoricom uglednih teologa imenovan u *radni izvršni odbor za konverziju pravoslavnih*, koji je pod nadzorom trojice biskupa trebao rješavati sve poslove koji su se odnosili na primanje grkoistočnih kršćana u Katoličku crkvu (prema svjedočenju objavljenom u *Ljetopisu*: „Vidio sam više molbi pravoslavaca za primitak u Katoličku crkvu, među njima i molbu iz sela Mikleuš kod Kutine, potpisanu na jednom mjestu od učitelja, a zatim od 150-200 drugih molitelja. Naša komisija nije imala djelovanje na terenu...“). Kao hrvatski predstavnik odlazi u Vatikan (neposredno pred kapitulaciju Italije 8. rujna 1943. godine), s višestrukom zadaćom: stupanja u vezu s Angloamerikancima u Italiji te kao predstavnik Hrvatskog Crvenog križa sa zadaćom spašavanja i oslobađanja interniranih osoba po talijanskim sabirnim logorima, a kao predstavnik Caritasa Zagrebačke nadbiskupije po osobnom mandatu nadbiskupa Stepinca. Franjo Topić izdvađa da je Draganovićevim zalaganjem oko 20 000 Hrvata uselilo u Argentinu i još desetak tisuća u druge južnoameričke zemlje, a samo je u Njemačkoj zaposlio desetak tisuća prognanika. Topić piše da je u vrijeme općeg meteža – kapitulacije Italije i dolaska Angloamerikanaca – snalažljivost

u spašavanju ljudi različitih nacionalnih, političkih i socijalnih statusa Draganović iskazao na vrlo nevjerojatne načine, osiguravši im legitimaciju Hrvatskog crvenog križa potvrđenu od strane Nijemaca i davši im upute o daljnjem kretanju. Vrankić piše: „U hrvatskim katoličkim krugovima slovio je kao starčevićevac sa zdravim simpatijama za Radića i njegovu stranku, istovremeno veoma kritički raspoložen prema Paveliću, Slavku Kvaterniku i cijelom militantnom i krutom ustaškom krugu.“ O svom tadašnjem radu na spašavanju većinom ne-Hrvata Draganović kaže: „U onoj općoj zabuni spašavao sam bez ikakve sigurne zakonske podloge nego izigravajući Talijane pomoću Nijemaca ili gdjekada, Nijemce pomoću Talijana. Tako se uspjelo izvući iz tamnice u Viterbu 40 ljudi (ni jedan od njih Hrvat!), koji su padali u nesvijest od gladi, jer su već 10-15 dana dobivali kao jedinu hranu šaku kestena. Iz zatvora u Teramu izvađeno je 38 Crnogoraca, iz tamnice u Acquili izvađio sam dvojicu splitskih mladića, koji su izgledali kao aveti... pošto su bili u kazamatima... iz rimske kaznionice ‘Regina celi (sic!)’ izvađio sam sve naše sunarodnjake, njih 16 ili 17 na broj, među kojima neku Uršičku iz okolice Gorice... neki Židovi, n.pr. jedan iz Osijeka u zatvoru Ascoli Piceno (?) radovali su se mojoj pomoći, ali su me ipak zamolili, da ih ne vadim iz zatvora, u kojem su se dobro snašli, da tamo, u sigurnosti od SS-ovaca, dočekaju Anglo-Amerikance. Naravno učinio sam kako su željeli. ... Među teške slučajeve spada onih 40 Crnogoraca i Sandžaklija, svi pravoslavni osim jednog muslimana, koje sam skoro u zadnji dan prije strijeljanja izvađio iz logora Passo Correse između Rietija i Rima. Bili su uhvaćeni na prelazu (sic!) fronte na Monte Majella (sic!) i kao ‘banditi’ poslani u logor, da dočekaju svoju sudbinu... Uspjelo ih je spasiti... U selu Serravalle de Chienti bio sam pozvan od 200 Crnogoraca da ih ... spasim. Svi su bili spašeni. Sjećam se imena nekih Cetinjana: Vojo Begović, Vojo Memedović, neki mladi student Lopčić i drugi. Svjedoci toga moga čina, koji me umalo nije glave stao, jesu dr. Mitja Lukan, ljubljanski i neki Jelkić, predstavnik beogradskog CK. ... Najopasnija stvar od svega bila je izići pred njemački ratni sud i pokušati braniti nekoga... Tako sam n.pr. 4. 6. 1944. spasio u Rimu, na ratnom sudu u Via Po 15. (?) plivačkog šampiona Slovenije ili i cijele Jugoslavije Žižeka (ili Žužeka), u čijem su koferu bila nađena dva mašinska pištolja. Mislim da je spadao partizanima. ... U logoru Badia di Corropoli, provincija Teramo ... teškom mukom sam ih uspio uvjeriti o protivnom i tako te ljude spasiti. Bilo ih je 240, najviše iz južne Dalmacije (poslanik Zečević i drugi). Uvjeren sam, da po koji od tih logoraša još i danas živi.“ Prema njegovu svjedočanstvu, htio je dovesti u Rim trojicu izbjeglih biskupa: nadbiskupa Šarića, banjolučkog biskupa Garića i ljubljanskog biskupa Rožmana (stvar su osujetili Englezi, kako se izdvaja u *Ljetopisu*). Vrankić objašnjava kako se slijedom Draganovićevih posjeta i obilazaka izbjegličkih logora došlo do zaključka da hrvatske izbjeglice u Rimu i Italiji trebaju direktnu administrativnu i financijsku pomoć za iseljenje u prekomorske zemlje. „U tu svrhu bila su mu dodijeljena dva sanduka zlata (26 kg) iz hrvatskog državnog vlasništva, koje je početkom srpnja 1945. godine prebacio iz Wolfsberga

u Koruškoj u Rim. Bio je osnovan tročlani odbor za nadgledanje trošenja zlata. U siječnju 1946. godine, u pansionu Sestara Majke Žalosne, oduzeo je general Vilko Pečnikar silom i sa svojim ljudima zlato Draganoviću.“ Što se dalje događalo posebna je priča. „Zlatna afera nije pošteđjela ni Draganovića i nanijela mu je veliku moralnu štetu. U ovom kontekstu bit će optužen zbog krijumčarenja novca i biti nazvan od protivnika i savezničkih obavještajnih službi zlatni svećenik (*golden priest*).“ O žigosanju i moralnom uništenju, a da bi se odgovorni za propast tolike narodne imovine bolje sakrili, govori Draganović i spominje „propalih možda 3 000 kg zlata o kojima se uopće ne govori nego uvijek o onih nesretnih sedam kilograma kojima sam upravljao i pošteno ih potrošio do zadnje lire“ (*Ljetopis*).

U radovima se izdvajaju pokušaji političkog „spašavanja“ hrvatske države, memorandum na njemačkom jeziku za britanskog veleposlanika pri Sv. Stolici Osborna (režim se odbacuje, a istodobno se zalaže za očuvanje države stvorene 1941. godine), projekt o Podunavskoj Federaciji, u koju bi, uz Hrvatsku, ušle i Bosna i Hercegovina, Austrija, Mađarska, Slovenija i Slovačka, te priprema za susret s Mačekom u Parizu 1945. godine. Uz ove Draganovićeve aktivnosti može se pratiti tema poslanstva NDH u Rimu i poslanstva Kraljevine Jugoslavije pri Sv. Stolici. Naglašava se da Sv. Stolica po svojoj ustaljenoj diplomatskoj praksi nije priznala države koje su nastajale u ratu dok je rat trajao te nije mogla i nije htjela priznati NDH ni *de jure* ni *de facto*. Napadom fašističke Italije na Kraljevinu Jugoslaviju došlo je do prekida diplomatskih odnosa između Beograda i Rima. Jugoslavensko poslanstvo pri Sv. Stolici ostalo je netaknuto budući da je Kraljevina Jugoslavija ostala i dalje subjekt međunarodnog prava. Sv. Stolica zadržala je diplomatske odnose s Kraljevinom Jugoslavijom cijelo ratno doba. „Slučaj Draganović“ izgubio je na važnosti reguliranjem odnosa između Vatikana i SFRJ 1966. godine. Napomene radi, na predstavljaju knjige u Zagrebu dr. Juraj Kolarić, jedan od predstavljača knjige, spomenuo je Krležine riječi da je „politika mješavina kriminala i dobre volje“ te dodao da toga nije lišena ni Sveta Stolica. Uglavnom, Draganović napušta Rim 1963. godine, naseljava se u Pressbaumu kraj Beča u Austriji. Pod (ne)jasnim okolnostima za boravka u Trstu u rujnu 1967. godine nestao je i osvanuo u Jugoslaviji (pitanje dolaska i povrataka). Umro je u Sarajevu 1983. godine, kako profesor Banac izdvaja, uoči Sarajevskog procesa protiv Izetbegovića, Behmena i drugova.

Posebna su tema brojne optužbe koje su pratile Draganovića: ustaše su izdali okružnicu protiv njega, socijalist publicist Ante Ciliga optuživao ga je da je „najbogatiji i najškrtiji pop“ (Banac navodi da je Ciliga u Draganovićevom povratku vidio sraz onih okolnosti koje su uslijedile nakon potpisivanja Protokola između Svete Stolice i Vlade SFRJ te pada Aleksandra Rankovića 1966. godine, što je u okolnostima BiH značilo kraj srpske prevlasti), optuživali su ga da je u Njemačkoj imao javnu kuću, lovac na nacističke vođe Simon Wiesenthal optuživao ga je da je ratni zločinac (Jareb navodi da je

sam Wiesenthal kasnije povukao svoju optužnicu Draganoviću za Adolfa Eichmanna; kako se iz svjedočenja izdvaja, „Wiesenthal me pustio na miru sve do novog slučaja s Bormannom, zamjenikom samoga Hitlera. Naravno da sam i u to morao biti umješan“, *Kolo*, str. 365), rimski generalni konzul Slavko Aleksić, koji se oženio Jovankinom sestrom, bio je „vrlo grlat u monstroznim optužbama protiv mene da sam klao malu djecu“ (*Kolo*, str. 365), a u dva broja *Vjesnika* u lipnju 1949. godine Udba ga proglašava špijunom, koljačem, ustašom i ratnim zločincem (prilog je napisao tadašnji hrvatski novinar, pjesnik, križar, duboki obožavatelj sada blaženog Ivana Merza i katolički stipendist Ante Jerkov iz Rima, pod pseudonimom). Spominjan je gotovo u svakoj aferi emigracije, a kako sam svjedoči, „imao ja s njom ikakva posla ili nemao“. Topić izdvaja riječi Dostojevskog da uspješni ljudi imaju više zavidnika nego prijatelja, i Andrića da će ljudi sve oprostiti osim uspjeha. Izdvajajući ljudsku veličinu Draganovića, Topić ukazuje na Akmadžin stav da Draganović nije nikome naškodilo svojim svjedočenjem pred Udbom (M. Akmažda, *Krunoslav Draganović: Iskazi komunističkim istražiteljima*, 2010.), i to u tako teškim okolnostima kad mu je u pitanju bila glava i goli život. Draganović je bio oslobođen optužnice da je ratni zločinac po zakonu o amnestiji, koji je Jugoslavija donijela u ožujku 1962. godine.

Razmatrajući temu Draganovićeve arhivske ostavštine, Andrija Lukinović upotrebljava izraze „Majstor“, „Efendija“ i „Profesor“, kojim su ga titulirali njegovi prijatelji, a i sam ih je koristio. Lukinović kaže da je iz uvida u građivo, posebno ono iz emigracije, vidljivo da je „Profesor“ svjesno i promišljeno čuvao arhivske dokumente jer je znao da će to biti najpouzdaniji svjedoci o njegovu životu i radu te dragocjen izvor za proučavanje povijesti hrvatske emigracije nakon Drugog svjetskog rata. Prema vremenu i mjestu nastanka, Lukinović arhiv dijeli na tri dijela: *Rimski arhiv* (124 arhivske kutije), nastao u Rimu do 1963. godine; *Pressbaumski arhiv* (burne sudbine koja djeluje kao pravi krimič), nastao u Pressbaumu kod Beča između 1963. i 1967. godine, te *Sarajevski arhiv*, nastao u Sarajevu između 1967. i 1983. godine. Draganovićev nestanak izazvao je veliku uznemirenost u njegovu najužem krugu u emigraciji, a kad su vlasti službeno objavile da je u Jugoslaviji, bila je to senzacija prvog reda, ne samo za emigraciju. Ulje na vatru dolila je Draganovićeva *Izjava* da se svojevrijedno vratio. Nastojalo se pošto-pošto spasiti arhiv, prvenstveno građivo o Bleiburgu, kako arhiv ne bi dospio u vlasništvo jugoslavenskih sigurnosnih službi. Draganovićevi bliski prijatelji Vilim Cecelja i prof. Ivan Vitezić alarmirali su austrijsku policiju i Ordinarijat Bečke nadbiskupije. Dva su policijska agenta „otvorila sobu Draganovića i našla sve njegove stvari u sobi u redu“, zapisao je Cecelja i dodao da su rekli da „mi možemo s njegovim stvarima raspolagati kako znademo“. Lukinović potanko opisuje kako je Cecelja spise odvezao k sebi u Salzburg. U međuvremenu su Viteziću iz emigracije počela stizati pisma s pitanjima o arhivu. Vjerojatno zbog sigurnosti, Cecelja je arhiv predao Vladimiru Vinceu, ravna-

telju hrvatske inozemne pastve, a on ga je sa sobom odnio u Rim i nikome nije rekao gdje je pohranio Draganovićevu ostavštinu. Dogodilo se međutim, kako se izdvaja, kao u kakvu filmu, da je preč. Vince u veljači odletio u Južnu Ameriku pohoditi hrvatske svećenike i misije u tamošnjim zemljama te navodi da se Vince s toga puta nije vratio jer je poginuo u padu zrakoplova od 5. ožujka 1968. godine, tako da je ostala tajna gdje je pohranjen arhiv. Kako je tada nastala posvemašnja pomutnja oko ovog dijela Draganovićeva arhiva, izdvojeni su upiti prof. Vitezića Cecelji, pisma kard. Šeperu, u kojima se navodi da je Vince sa sobom uzeo *Zapisnike o Bleiburgu* i arhivu Kavranove akcije te između ostaloga da je možda Vince ipak svojim u Opusu Dei o tome nešto za svaki slučaj rekao. Tako je istina o ovom arhivu ostala skrivena više od 30 godina. Nitko se nije javljao da ga posjeduje, a propitivanja po Rimu nisu dala nikakav rezultat. Na osnovi usmenog očitovanja rektoru Zavoda mons. J. Bogdanu, starom prijatelju Vince iz Opusa Dei u Rimu, ishod potrage usredotočio se na dvojicu Hrvata u Španjolskoj – Pavla Tijana u Madridu i Luku Brajnovića u Pamploni. Iz dostupnih podataka zna se da Vince prije putovanja u Južnu Ameriku Tijanima predao arhiv. Mons. Milan Simčić u dogovoru s rektorom Bogdanom otputovao je u Madrid, preuzeo arhiv, prenio ga u Rim i predao Zavodu sv. Jeronima 2003. godine. Što se tiče drugog dijela „Pressbaumskog arhiva“ (dva kovčega), „Majstor“ je Dragi Knifferu iz Beča povjerio gdje se nalazi i ovlastio ga da, ukoliko mu se nešto dogodi, sve odnese k sebi i sačuva. Kniffer je kovčege prenio k sebi u stan i čuvao do smrti. Kako njegov sin poslije nije znao što bi s tim učinio, priopćio je to Marijanu Brajnoviću, Hrvat u Bosanske Posavine, a ovaj je o tome u Kanadi razgovarao s Antom Beljom. Lukinović ovu storiju završava time da bi bilo najprikladnije da g. Beljo kaže što se dalje dogodilo. Ukazano je i na imponantnu „Efendijinu“ korespondenciju, kao i na njezin sadržaj: obilje podataka o zbivanjima u hrvatskoj poslijeratnoj emigraciji, kako crkvenoj, tako i političkoj. Primjerice u pismu nadbiskupu Šariću od 10. srpnja 1947. godine piše: „U mojoj sobici vrije kao u košnici. Imadem sigurno preko stotinu neodgovorenih pisama, jer sviet pati i jauče za pomoć. ... Ja imam toliko posla i briga, da mi ne bi ni 40 sati na dan dostajalo. Na žalost, mnogi se ljudi, pa i svećenici, izvlače od poslova, za koje se obično izpričavaju, da im nisu dorasli, što je uostalom vrlo komotno, pa tako mnogo toga padne na mene.“ Navedena je i ocjena koju je o Draganoviću dao Josip Angelo Ritig, sinovac mons. Svetozara Ritiga. Nakon posjeta Zavodu sv. Jeronima od 27. veljače 1956. godine u neformalnom izvještaju stricu zapisao je: „Među svećenicima u Zavodu su četiri struje. Prva je najbrojnija onih koje politika uopće ne zanima. Druga je onih koji su nadojeni ustaštvom. U trećoj su grupi skloni HSS-u i Jugoslaviji. Četvrta je skupina prof. Draganović.“ Lukinović zaključuje da je upravo tako, da je Draganović svijet za sebe.

Posebna su tema tajne službe Vatikana i Italije, službe Trećeg Reicha (izdvojeni su poimence najvažniji izvori informacija za službe Trećeg Reicha), Velike Britanije i Sjedinjenih Država u Italiji 1943. godine te kako se Draganović snalazio u trokutu između obavještajnih službi, spašavanja ljudi i sebe. Navedeni su Draganovićeви razgovori s američkim generalom Clarkom, dodatna obavještajna „pažnja“ američkih agenata posvećena Draganoviću u svojem traganju za Pavelićem, navodi britanskih službi iz 1947. i 1948. godine, koje ne skrivaju nadu da bi Draganović sa svojim ljudima i potezima mogao dati vrijedan prilog u rušenju Titova režima, zaključak američkih protuobavještajnih službi iz 1947. i 1948. godine da je Draganovićeва linija spašavanja ljudi bila jedna od najuspješnijih u Europi te svakako vrijedi izdvojiti zapažanje američkog agenta koji je iz svega što je Draganović rekao zaključio „da bi on radio za Draganovića i njegovu organizaciju, a ne oni za nas“. Prestanak suradnje s Draganovićem američki agenti zabilježili su 7. veljače 1962. godine, navodeći tri njegova kodna imena (drugi izvori navode kraj siječnja 1962. godine). J. Krišto (prema „Zagrebačka Židovka Heda Stern u lovu na Pavelića“) izdvaja rečenicu iz jednog obavještajnog dokumenta iz 1947. godine, koja je uzbudila maštu onih koji su u posljednjem desetljeću 20. stoljeća tragali za poveznicom između Vatikana i prebacivanja ratnih zločinaca u Južnu Ameriku: „Pavelićevi kontakti su na tako visokim položajima i njegova je sadašnja pozicija tako kompromitirajuća za Vatikan da bi njegovo izručenje nanijelo poražavajući udarac Katoličkoj crkvi.“ Posebna su tema Draganovićeve karakteristike do kojih dolaze tajne službe (primjerice H. Jurčić navodi da je njemačka tajna služba mišljenja da je Draganović vodeći intelektualac među hrvatskim klerom). J. Krišto navodi da su Draganoviću bili na brizi oni kojima je prijetila opasnost od izručenja jugoslavenskim komunistima jer je imao informacije da ti ljudi bivaju ubijeni bez suda i presude. Neizostavno je ukazati na novo i inteligentnije približavanje Udbe Draganoviću početkom 1950-ih godina. Uzimajući u obzir Draganovićevu emotivnu povezanost s voljenom Bosnom, s njezinim običajima, ljudima i „divanom“, ona mu se ovaj put, kako se navodi, približava s humane, kulturne i emotivne strane i namješta u njegovu blizinu vrlo sposobnog i školovanog Miroslava Varoša (1923. – 1975.), agenta češkog podrijetla rođenog u Sarajevu.

Jedna od tema vezana za djelovanje u Hladnom ratu jest poseban odjek i žestoko reagiranje jugoslavenskih vlasti na *Memorandum o vjerskim progonoštvima i pravom položaju Hrvatske i njenog pučanstva*, koji je hrvatsko katoličko svećenstvo SAD-a uputilo na brojne adrese u zemljama zapadne demokracije. *Memorandum* je 15. lipnja 1954. godine osobno predan predsjedniku SAD-a Dwightu D. Eisenhoweru, a popisala su ga 143 svećenika. Isto tako, kroz tekstove se može zasebno sagledati pitanje šutnje, primjerice dvomjesečna šutnja Vatikana o Draganoviću, šutnja drugih o Draganoviću koju je nakon osam godina prekinuo Vinko Nikolić. Za sagledavanje složenih realnosti krajem 1950-ih godina zanimljiva je i aktivnost Amerikanaca vezana za podizanje i jačanje

dodatnih struktura njihove tajne organizacije *Gladio* u sjeveroistočnoj Italiji. Navodi se da je svaka nova i provjerena informacija iz zemalja Varšavskog pakta i komunističke Jugoslavije bila više nego poželjna.

Knjiga *Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub* vrijedan je pokušaj osvjetljavanja osobe i djela Krunoslava Draganovića. Kako je na predstavljanju knjige naglašeno, zbog previda među imenima izdavača izostavljen je Hrvatski institut za povijest. Knjiga *Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub* preporučuje se svima koji se bave političkom antropologijom, istraživanjem raspada Jugoslavije, međunarodnim odnosima ili su u doticaju s ovom tematikom.

Vesna Ivanović

The 20th Annual Conference of Central European Political Science Association - Security Architecture in CEE: Present Threats and Prospects for Cooperation

Vilnius, 25. i 26. rujna 2015.

U Vilniusu je 25. i 26. rujna 2015. održana jubilarna dvadeseta godišnja konferencija CEPSA-e pod nazivom *Security Architecture in CEE: Present Threats and Prospects for Cooperation*. Domaćini konferencije bili su Institut za međunarodne odnose i političku znanost te Sveučilište Vilnius. Na skupu je osamdesetak pripadnika akademske zajednice (od profesora do doktoranada), istraživača u institutima te članova nacionalnih politoloških društava izlagalo u okviru petnaest panela formiranih u tri glavne tematske cjeline: Nove geopolitičke i geostrategijske realnosti na prostoru Srednje Europe; Suvremeni izazovi politološkoj znanosti te Transformacijski procesi organizacije Sjevernoatlantskog saveza s posebnim naglaskom na mogućnosti budućeg širenja Saveza. Sudionici-izlagači bili su iz sljedećih zemalja: iz Litve, Latvije, Estonije, Poljske, Češke, Mađarske, Rumunjske, Bugarske, Slovenije, Hrvatske te Sjedinjenih Američkih Država. Iako je Ruska Federacija bila spominjana kao važan akter gotovo na svakom panelu, na konferenciji nažalost nisu sudjelovali predstavnici te zemlje. To je svakako bio i najveći nedostatak inače odlično organizirane konferencije.

Najoštrije stavove u pogledu uloge Ruske Federacije, ne samo u odnosu na Srednju Europu već i u ukupnim međunarodnim odnosima, iznio je David Kramer kao uvodničar i glavni govornik konferencije. On je trenutačno stanje u svijetu ocijenio kao najgore dosad u ukupnim suvremenim međunarodnim odnosima, a odnose na relaciji SAD-Ruska Federacija mnogo više neprijateljskim od onih iz vremena bipolarizma i Hladnog rata. Za takvo turbulentno stanje u međunarodnoj zajednici prvenstveno je, smatra, odgovorna Ruska Federacija, koja ne predstavlja samo najveći izazov srednjoeuropskim zemljama, već i Sjedinjenim Američkim Državama. Današnji režim u Ruskoj Federaciji opisao je kao diktatorski, Vladimira Putina kao nepredvidljivog, paranoičnog vođu koji ugrožava ljudska prava domicilnog ruskog stanovništva, predstavlja trajnu opasnost za susjedne zemlje Ruske Federacije i regiju Bliskog istoka te ujedno ugrožava i vanjskopolitičke interese Sjedinjenih Država. Prema mišljenju Davida Kramera,

američki predsjednik Barack Obama tijekom svoja dva mandata pogrešno je procijenio rusku vanjsku politiku. Umjesto da odlučno zaustavi mogućnosti ruskog vanjskopoličkog djelovanja i utjecaja u svijetu, on pokušava resetirati američko-ruske odnose po principu *win-win* rješenja. Obamina politika ostavlja dojam da Sjedinjene Države više trebaju Rusku Federaciju u suvremenim međunarodnim odnosima nego obratno, što Vladimir Putin vješto koristi i kreira sadržaj američko-ruskih odnosa. Umjesto toga SAD bi trebao voditi svjetsku politiku na način da ne otkriva unaprijed Ruskoj Federaciji svoje vanjskopoličke poteze. Za Kramera je Ruska Federacija danas irelevantna zemlja. Sjedinjene Američke Države moraju pojačati ukupnu američku pomoć zemljama u ruskom susjedstvu, uključujući stacioniranje dodatnih američkih vojnih snaga, pogotovo na teritoriju srednjoeuropskih članica NATO-a.

O tako radikalnim stavovima uvodničara nije bilo suprotstavljenih mišljenja. Općenito, bez obzira na glavni tematski sadržaj panela konferencije (energetska sigurnost, ekonomsko-socijalna situacija u zemljama Srednje Europe, uloga političkih stranaka u demokratizaciji društava, razvoj civilno-vojnih odnosa, suvremeni izazovi NATO-u i dr.), Ruska Federacija detektirana je kao glavni kočničar ili protivnik razvoja srednjoeuropskih, a pogotovo baltičkih zemalja. Predstavnica Hrvatske u svom izlaganju o potrebi i mogućnostima širenja NATO-a na prostor Zapadnog Balkana iznijela je drugačije viđenje uloge Ruske Federacije. Naime Ruska Federacija na prostoru Zapadnog Balkana ne doživljava se kao glavni neprijatelj koji će vojno napasti te zemlje. Dio zemalja Zapadnog Balkana, koji je uslijed pomanjkanja volje Zapada za širenjem NATO-a i Europske unije na taj prostor ostavljen izvan suvremenih euroatlantskih i europskih procesa, koristi političke, ekonomske, financijske i energetske aranžmane s Ruskom Federacijom u cilju poboljšanja ukupne socijalno-ekonomske situacije u svojim zemljama. Želi li Zapad zaustaviti širenje ruskog utjecaja u tom rubnom, još uvijek turbulentnom dijelu Europe te ojačati demokratske procese u zemljama Zapadnog Balkana, nužno je da NATO i Europska unija nastave sa svojom politikom širenja na taj prostor. Osim toga, danas je to jedino poželjno područje Europe gdje se i NATO i Europska unija mogu širiti primanjem novih država članica, a da ne izazovu dodatne snažne nestabilnosti u ukupnom resetiranju odnosa na relaciji Zapad-Ruska Federacija.

Sljedeća, dvadeset i prva konferencija CEPSA-e, održat će se sljedeće godine u Sloveniji.

Lidija Čehulić Vukadinović

Prikaz konferencije

Future Foreign Policy Challenges of the EU – Geostrategy

Zagreb, 15. listopada 2015.

Institut za razvoj i međunarodne odnose, u suradnji sa Zakladom Hanns Seidel, organizirao je konferenciju pod nazivom *Future Foreign Policy Challenges of the EU – Geostrategy*, koja se održala u Zagrebu 15. listopada 2015. godine. Na konferenciji se okupilo šezdesetak sudionika uključujući vladine, vojne, akademske i studentske predstavnike iz Hrvatske, Sjedinjenih Američkih Država i Turske. Glavni cilj okruglog stola bio je raspravljati o europskim institucijama, geostrategiji i ekonomskim pogledima na sigurnosnu politiku EU-a.

Uvodne riječi imali su Ana-Maria Boromisa iz Instituta za razvoj i međunarodne odnose, Aleksandra Markić Boban iz Zaklade Hanns Seidel te Željko Kuprešak, pomoćnik ministrice vanjskih i europskih poslova. Naglasili su kako treba raspraviti o posthladnoratovskim izazovima liberalnim idejama, kao i o percepciji povećane opasnosti od terorizma, povratku na realističke ideje države, krizi europskih institucija te izbjegličkoj krizi. Važnost okruglog stola leži u potrebi da se čuju stručnjaci i osobe koje imaju izravan uvid u probleme današnjice, kao i u mogućnosti da im se postavljaju pitanja za vrijeme rasprave.

Otvaranje panela prepušteno je zamjeniku muftije dr. Azizu Hasanoviću, koji je govorio o odnosima EU-a i islama te borbi protiv terorizma. Naglasio je važnost razumijevanja islama jer bi se upravo na taj način mnogi događaji uspjeli spriječiti. Veliki val migranata s kojim je Europa suočena predstavlja izazov za sve. Dolazi do povećanog nezadovoljstva domicilnog stanovništva koje se izražava povećanjem mržnje, ksenofobije, antisemitizma i diskriminacije prema muslimanskom stanovništvu. Protekle godine taj se negativan stav povećao među stanovništvom za 11 posto, a upravo je vjera temelj za diskriminaciju. Europa ima mnogo negativnih iskustava s integracijom novog stanovništva. Problem nastaje kad se migranti ne mogu asimilirati u novo društvo te počnu prakticirati svoje običaje unutar zatvorenog društva i tako se još više udaljuju od svoje nove sredine. Danas u Europi živi oko 40 000 muslimanskog stanovništva, najviše u Francuskoj i Njemačkoj unutar EU-a, a na europskom kontinentu najviše ih ima u Rusiji. Stvaraju se sve veći jaz i nesnošljivost između domicilnog stanovništva i uselje-

nika. Važno je naglasiti dimenziju vjerske organizacije. Problem je u tome što useljenici, mahom muslimani, odlaze u udruge koje su etničkog i nacionalnog karaktera te se tako zatvaraju u svoje zajednice i ne ostvaruju kontakt s lokalnim stanovništvom. Budući da nemaju interakciju s društvom, to vodi do problematičnih političkih implikacija jer migrantske zajednice ne uče jezik i percipirane su kao zatvorene i nepoznate, što stvara još veću sumnju, skepsu i misterioznost, a istovremeno se javlja i strah, i to strah od nepoznatog. Problem je u Europi taj što nema institucionalnog priznanja islama. Kad bi do toga došlo, stvorila bi se i njegova univerzalna organizacija diljem Europe koja bi uključila integracijske politike useljenika. To što je potrebno Europi danas, Hrvatska ima od 1916. godine, kad je islamu dana ravnopravnost kao religiji i kad je uključen u život hrvatskog društva, na taj način obogaćujući zajednicu. Vjera ne smije biti izbačena iz društva jer je bitna za identitete, a ako se izbací, ti će se identiteti silom htjeti ostvariti negdje drugdje. Glavni su problem za govornika ekstremne interpretacije vjere. Vjera nikada nije bila privatna stvar, a danas, u doba globalizacije, manje nego ikada prije.

Drugi govornik bio je Matthew Rhodes iz Europskog centra za sigurnosne studije George C. Marshall, koji je govorio o geostrateškoj važnosti Europe s pogledom na partnera Sjedinjene Američke Države. Naglasio je važnost euroatlantskog savezništva, referirajući se ponajviše na sigurnosnu dimenziju. Sjedinjenim Američkim Državama potrebna je snažna Europa koja će se uspješno nositi s problemima u novom međunarodnom poretku. Ta suradnja nije novost ni politika, ona ima jako dugu povijest, još od vremena Drugoga svjetskog rata, Hladnog rata, Marshallova plana i Trumanove doktrine. Međutim treba razumjeti europske probleme, osobito one oko pitanja identiteta, koji se još dugo neće izgraditi te nas sve opisati kao Europljane. Osim toga, tu je i problem sigurnosne dimenzije budući da nedostaje strateškog razmišljanja koje bi obuhvatilo šire područje djelovanja od same sigurnosne dimenzije, veću harmonizaciju sigurnosti, ekonomije i vanjske politike. Zbog tih problema nemogućnosti djelovanja EU-a kao političkog entiteta Sjedinjenje Američke Države okreću se bilateralnim sporazumima među istaknutijim članicama EU-a. Prva je Velika Britanija, s kojom Sjedinjenje Američke Države imaju posebnu vrstu veze. Ali u novije vrijeme postaje sve manje pouzdan partner, što se vidi na primjeru intervencije u Siriji, gdje nisu angažirani koliko su mogli biti. Njima su unutarnji poslovi i problemi važniji od vanjskih, što se može vidjeti na pitanju škotskog referendumu te referendumu oko ostanka u Europskoj uniji. Druga je Francuska, koja je bitna zato što se za nju govori da razumije EU, a problem je u tome što je ekonomski oslabjela nakon krize iz 2008. godine. Ali Sarkozy se vratio na vojnu dimenziju i važnost članstva u NATO-savezu stavio na prvo mjestu u sigurnosnom pitanju Francuske. Također je bila spremna napasti Siriju kako bi se srušio Asadov režim te je tada prikazana u američkim medijima kao njihov najstariji saveznik, referirajući se na francusku pomoć prilikom rata za američku nezavisnost iz

18. stoljeća. Treći oblik bilateralnih odnosa nije onaj s državom, već s državama bivšeg socijalističkog svijeta, odnosno Istočne Europe. Te zemlje, popularno zvane „Nova Europa“, zalažu se za obranu slobode diljem svijeta, ali problem je u tome što su to male države s nedovoljno resursa. Osim toga, nemaju toliko afiniteta prema demokracijama kao Sjedinjene Američke Države budući da su voljne surađivati i s autoritarnim režimima. I četvrta država s kojom se uspostavljaju bilateralni odnosi jest Njemačka, koja je kamen temeljac EU-a i koja ima određenu ulogu vodstva. Međutim zbog izbjegličke krize, i već pomalo zaboravljene ekonomske krize, Njemačkoj je potrebna politička stabilnost kako bi postala država koja će rješavati zajedničke euroatlantske probleme i izazove.

Treći govornik bio je Marijo Rošić iz Ministarstva unutarnjih poslova, iz Odjela za međunarodnu policijsku suradnju. On je govorio o problemima migracijske krize. Najvažnijom smatra reevaluaciju Schengena i problema granica EU-a. Osim toga, naveo je podatke o tome kako se velik broj stanovništva iz srednje Afrike upućuje prema sjeveru, a cilj im je EU, te je zbog toga danas u Libiji više od 2 milijuna izbjeglica. Naglasio je velike institucionalne probleme EU-a s njezinim sporim mehanizmima i mnogim radnim skupinama koje otežavaju i usporavaju proces u vremenima krize kad se odluke trebaju donositi brzo. Osim toga, objašnjavao je i probleme migracijskih ruta te mogućnost promjene smjera iz Libije prema Grčkoj i Turskoj, a ne više prema Italiji. Rješanje migracijske krize vidi u rješavanju problema država iz kojih ti migranti dolaze.

Prvi govornik drugog panela bio je profesor Hasan Basri Yalcin sa sveučilišta u Istanbulu na temu geostrateške važnosti Turske i europske sigurnosne politike. Turski geopolitički smještaj ima svoje prednosti i nedostatke. Iz europske perspektive, Turska ima bitan geostrateški položaj kao most između Istoka i Zapada, islama i zapadne civilizacije. Ali Turska nije most preko kojeg ljudi samo prelaze, dolaze i odlaze, već ima svoj politički entitet. To je statično gledanje na Tursku. Ako pokušamo Tursku promotriti kroz dinamičke geostrateške procese, možemo reći da ona više podsjeća na vrata nego na most. Takvo viđenje znači i veću odgovornost za Tursku budući da ona postaje čuvar tih vrata. Zbog toga je dobar partner za europsku sigurnosnu politiku. Rad na sigurnosti, gledano kroz naočale javnih politika (*policy-dimenzije*), jest zamršen, povezan i natjecateljski (3 CO: *Complex, Contested, Connected*). Kompleksan je jer nije predvidljiv, opasan je. Natjecateljski je jer se u novo neoliberalno kapitalističko doba sve gleda kroz tržište i ekonomiju, a bitno je samo uspjeti na tom nemilosrdnom svjetskom tržištu. Povezan je jer se problem u jednom dijelu svijeta osjeti u drugom dijelu. Taj je problem još veći danas nego prije budući da je prisutnost Sjedinjenih Američkih Država, koje se više nisu spremne uključiti u bilo što u svijetu, danas sve manja. A budući da nema praznog prostora u međunarodnim odnosima, mjesto Sjedinjenih Američkih Država sve više preuzimaju Kina i Rusija, što se najbolje vidi na primjeru ruske intervencije u Siriji.

Problem je u tome što SAD ne podržava Siriju, čiji je legitimni vođa Bašar al-Asad, nego pobunjenike, ili kako ih oni vole nazivati, oporbu, međutim ona ima mnogo frakcija i ti pobunjenici ratuju i međusobno. Rat se osjeti i u Turskoj, gdje je sada nešto više od 2 milijuna izbjeglica. To je značajan politički, socijalni i ekonomski problem, kako za Tursku, tako i za ostale zemlje koje su primile izbjeglice, poput Jordana i Libanona, jer je potrebno sagraditi infrastrukturu u koju će oni biti smješteni. I ondje se javljaju problemi kao što su integracija i asimilacija u društvo, a ima i ksenofobije i rasizma. Turska je dosad potrošila četiri milijarde dolara za izbjeglice. Osim toga, Turska ima velikih sigurnosnih problema u vezi s terorizmom. U današnjem globaliziranom svijetu problem Bliskog istoka i turski je problem, a ako je turski problem, onda je i europski problem, što se vidi na primjeru izbjegličke krize. Danas je Sirija raj za teroriste koji će se nakon obuke i ratnog iskustva vratiti u Europu i nastaviti svoje djelovanje. Bez snažne intervencije Sjedinjenih Američkih Država nema rješenja za Siriju sa stajališta Turske, a isto tako bez EU-a i Turske nema zadržavanja sirijskog problema. EU je za Tursku jedini izbor.

Drugi govornik bio je Petar Mihatov iz Ministarstva obrane, koji je govorio o europskoj geostrateškoj moći u suvremenom svijetu. Smatra kako EU ima mnoge resurse, ali tri su glavna: ekonomska snaga, tehnološka prednost i integracijski procesi, odnosno izgradnja solidarne Europe. Međutim i on je naglasio korijen mnogih problema, a to je europski identitet koji ne postoji, niti će u postojati u skoroj budućnosti. I zbog toga su nacionalni identiteti jaki budući da se ne može pojmiti što to znači biti Europljaninom. Uz ta tri glavna izvora Mihatov navodi još dva, a to su sigurnost i vanjska politika. Međutim i oni su pod utjecajem redukcije zbog 28 članica nacionalnih država koje još uvijek imaju glavnu ulogu baš u tim pitanjima. Zbog toga je EU meka sila (*soft power*) te istovremeno, zbog svog okruženja, u nuždi i tvrda sila (*hard power*), osobito od udara Rusije po pobunjenicima u Siriji, što je Europa mogla samo gledati. EU ima mnogo vijeća i strategija za Siriju na kojima je radila godinama, ali sva ta vijećanja, rezolucije i strategije imaju ograničen učinak u Siriji. Stoga EU ima nekoliko mogućnosti. Može nestati iza nacionalnih interesa svojih članica te rješavati probleme u svojoj okolini. Može zanemariti nacionalne interese i ostaviti ih po strani naspram kolektivnih europskih ciljeva. Ili može pronaći neki kompromisni srednji put između nacionalnih i europskih interesa. Najbolja bi bila kombinacija meke i tvrde moći. Budući da ima meku moć, poput gospodarstva, energetskih izvora, razvojnih politika, diplomacije, strateške komunikacije, a nema tvrdu, trebala bi je nadopuniti upravo NATO-om, koji ima vojnu moć i dimenziju koja joj nedostaje. Potrebna je sinergija EU-a i NATO-a, meke i tvrde moći, sinergija i harmonizacija, a ne razdvajanje EU-a i NATO-a.

Treći govornik bio je dr. sc. Robert Barić, predavač na Hrvatskoj vojnoj akademiji, koji je govorio o udaru ekonomskih problema na kapacitete EU-a na polju vanjske po-

litike i obrane. Glavni je problem proračun za obranu. Države se sve više odlučuju za odgodu vojnih narudžbi. Rade se veliki rezovi, dolazi do velikog broja demobilizacije vojnika, što pak vodi do gubitka osnovnih vojnih sposobnosti. Uzrok su tomu velike mjere štednje. Nadalje, dolazi do transformacije vojnih snaga, te one postaju manje profesionalne jedinice. I postavlja se pitanje, kakva je danas korist od vojske? Hoćemo li je samo koristiti u sekundarnim, a ne vojnim operacijama, kao što su prirodne i društvene katastrofe? Ali odgovor na to pitanje dobili smo a da ga nismo ni pitali. Nećemo – jer se Rusija vratila i stavila većinu članica EU-a na popis zemalja koje ugrožavaju njezinu sigurnost budući da su istovremeno članice NATO-saveza glavne prijetnje ruskoj sigurnosti. Otkad je Rusija intervenirala u Siriji, postalo je vidljivo da nam je potrebna vojska za primarni zadatak – obranu i rat. Postoji mogućnost da će EU i NATO u budućnosti okupirati neke dijelove Bliskog istoka kako bi osigurali mir. Međutim ni EU ni NATO ne mogu natjerati svoje članice da rade ono što ne žele, a pogotovo ne NATO, dok je u Europskoj uniji sposobnost za to nešto veća zbog mnogobrojnih lobija. NATO-savez ne može natjerati svoje članice da troše više na obranu. Osim toga, problem EU-a jest i taj što je viđen kao ekonomska, a ne politička ili vojna organizacija, još od svojih početaka i Zajednice za ugljen i čelik te Europske ekonomske zajednice. Zbog toga je Europska komisija odlučila obuhvatiti sve tri dimenzije (političku, vojnu i ekonomsku) te planira izgraditi europsku obrambenu industriju koja će povećati sposobnosti nacionalnih država te povećati tržište oružja unutar EU-a. Budući da je cijela ta industrija vrlo nekoordinirana, potrebna nam je harmonizacija vojne industrije. Osim toga, nema mnogo vojno-civilne kooperacije kao što su granična policija ili pomorska straža. Ni regionalizacija nije najbolje rješenje jer samo djelomično obuhvaća određene probleme. Dodatno, kad bi došlo do regionalnih udruženja, tad bi ta regija unutar NATO-saveza gledala samo svoje interese, a ne interese cijelog saveza. Zbog institucionalnih problema EU-a NATO treba biti vođa reformi budući da ima ono što EU nema, a to je dominantan nacionalni okvir – onaj američki.

EU i NATO trebaju više surađivati kako bi međusobno riješili institucionalne probleme te kako bi uspješno savladali krize koje stižu iz njihove okoline. To je velik posao i zahtijeva koordinaciju mnogih tijela, vijeća i skupina, ali kriza u kojoj se nalaze i koja ih okružuje prijeti njihovu opstanku. Zona *shutter belt* ili zona vječnog sukoba više nije na granicama Europe, na Bliskom istoku ili u sjevernoj Africi, već mjesecima ulazi u nju preko stanovništva koje se iseljava iz tih krajeva i dolazi u Europsku uniju, stvarajući još veće pritiske na njezine članice. Europska unija ne smije postati geostrateški problem, već uspješan kontrolor i zaštitar svojeg kulturnog, političkog i ekonomskog entiteta i zajednice europskih naroda.

Povodom članka *Uloga gospodarske diplomacije u brendiranju Republike Hrvatske kao turističke destinacije*, autora Ane Palaverse i Dubravka Žirovčića, objavljenog u časopisu broj 3-4, 2014., Uredništvo časopisa *Međunarodne studije* objavljuje pismo Ane Palaverse i Dubravka Žirovčića:

Poštovani,

Članak „Uloga gospodarske diplomacije u brendiranju Republike Hrvatske kao turističke destinacije“, objavljen u *Međunarodnim studijama* (br. 3./4. 2014.), predstavlja sažetak istoimenog diplomskog rada specijalistice međunarodnih odnosa i diplomacije Ane Palaverse, kojoj je mentor bio dr. sc. Dubravko Žirovčić.

Autori su u procesu skraćivanja i preinačivanja teksta diplomskoga rada i njegove prerade iz skraćenog teksta članka nehotice izostavili dostatan broj citata koji se odnose na radove cijenjenoga kolege dr. sc. Bože Skoke, pa je tako došlo do nenamjernog nesporazuma oko navođenja izvornog autora citiranog u tekstu članka.

Naime dr. sc. Skoko citiran je na dva mjesta u članku (str. 77 i 78), gdje je autora trebalo navesti i na nekolicini drugih mjesta na kojima su parafrazirani njegovi izvorni tekstovi na temu brendiranja.

Zbog tih propusta, nastalih nehotice i nenamjerno, iskreno se ispričavamo uvaženom kolegi dr. sc. Boži Skoki, kao i Uredništvu časopisa *Međunarodne studije*.

S poštovanjem,

Ana Palaversa i Dubravko Žirovčić

Časopis za međunarodne odnose, vanjsku politiku i diplomaciju
God. 15, br. 2/2015

Časopis objavljuje recenzirane autorske priloge s područja međunarodnih odnosa, vanjske politike i diplomacije.

Rukopisi se ne vraćaju.

Upute suradnicima nalaze se na Internet stranicama: <http://hrcak.srce.hr/medunarodnestudije>

Uredništvo

Narudžbe i pretplata: EURO AVANGARDE d.o.o., Zagreb, Orešje 35a

Tel/fax (01) 3700 405, e-mail: medjunarodne.studije@diplomacija.hr

IBAN: HR7523400091110314520

Pretplata za 2015. godinu iznosi 240 kn. Cijena pojedinačnog primjerka je 70 kn.

Godišnja pretplata za inozemstvo: 80\$ za brojeve iz 2015.

SVJETSKA KARIJERA POČINJE OVDJE!

VISOKA ŠKOLA
MEĐUNARODNIH ODNOSA
I DIPLOMACIJE
DAG HAMMARSKJÖLD

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
(3 GODINE 180 ECTS)
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
(2 GODINE 120 ECTS)

ZAGREB, ILICA 242

WWW.DIPLOMACIJA.HR